

VI FOSTRAR JORDENS VÄNNER

Handbok i hållbar utveckling för
småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen

INNEHÅLL

Inledning	1
Varför är undervisning i hållbar utveckling viktig redan i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen?	3
Vad är bra att beakta när man främjar hållbar utveckling i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen?	7
Målen för hållbar utveckling (handlingsplanen Agenda 2030)	9
Dimensioner för hållbar utveckling	12
Social hållbar utveckling	13
Kulturell hållbar utveckling	20
Ekologisk hållbar utveckling	23
Ekonomisk hållbar utveckling	27
Checklista för hållbar utveckling	29
Ordkonstfostran	31
Källor	32

Inledning

Vi är glada att du har hittat till handboken Vi fostrar jordens vänner! Den här handboken behandlar målen för hållbar utveckling (Agenda 2030) inom ramen för småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen. Handboken är utformad för att vara ett verktyg som är lätt att använda för pedagoger och den gör hållbar utveckling till en konkret del av vardagen inom småbarnspedagogiken.

Handboken inleds med en diskussion om varför det är viktigt att undervisa i hållbar utveckling redan inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen och vad man bör beakta när man omsätter hållbar utveckling i praktiken. I handboken behandlas temat genom fyra dimensioner av hållbar utveckling: social, kulturell, ekologisk och ekonomisk hållbarhet. Var och en av dessa dimensioner behandlas inom ramen för småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, och ger konkreta tips om hur man kan främja hållbar utveckling. I slutet av handboken finns en checklista som fungerar som en praktisk sammanfattning av hållbar utveckling inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

Handboken skapades som en del av Interpedias projekt Kunskaper och färdigheter i hållbar utveckling i daghem och förskolor (2023–2024). Syftet med projektet var att stärka kunskapen om hållbar utveckling hos yrkesverksamma och studerande inom pedagogik och

att uppmuntra barn att agera för hållbar utveckling. För barnen har vi skapat Jordens vänner, ett materialpaket om hållbar utveckling vars uppgifter, som är mångsidiga och utgår från barnens förutsättningar, erbjuder ett inspirerande sätt att utforska målen för hållbar utveckling. Denna handbok ger stöd för att tillsammans med barnen utföra uppgifterna i materialpaketet. Handboken och materialpaketet kan användas jämsides.

Barn lär sig bäst av förebilder, och därför har du som arbetar med barn i småbarnspedagogiken en viktig roll i att främja hållbar utveckling tillsammans med barnen. Din förebild har stor betydelse för hurdan världsbild, identitet och inställning till andra människor och naturen barnet utvecklar. Hållbar utveckling är en stor och komplex fråga, men även små handlingar bidrar till att hållbar utveckling förverkligas.

Vi hoppas att denna handbok inspirerar och stöder undervisningen om hållbar utveckling för barn. Tack för att du är en viktig förebild för barn och för att du hjälper till att fostra barnen till jordens vänner!

Insiktsfulla stunder med hållbar utveckling!

Med vänlig hälsning, Jenni och Majja från Interpedia

Varför är undervisning i hållbar utveckling viktig redan i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen?

Det är viktigt att lära sig om hållbar utveckling i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen, eftersom läroplanerna bygger på respekt för livet, de mänskliga rättigheterna samt människolivets okränkbarhet och en hållbar livsstil (Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022). Småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen är som en värld i miniatyr och de är inte isolerade från resten av världen och dess företeelser. Därför är småbarnspedagogiken en bred återspeglning av olika företeelser, attityder och uppfattningar. Små barn påverkas ofta av sin närmaste omgivning: familjen, släktingar, vänner, hobbyer och media. Influenserna från omgivningen har en betydande inverkan på barnets framväxande världsbild och identitet. Det är därför viktigt att barnets uppväxtmiljö ger exempel på en hållbar livsstil som respekterar natur och människor.

Ett barn socialiseras in i sin kultur vid 3–7 års ålder, då barnet lär sig reglerna, normerna samt mer omfattande attityder och beteendemönster i sin närmiljö (Dunderfelt, 2011). Genom att lära sig reglerna i sin kultur och närmiljö lär sig barnen också hur de ska interagera med och behandla andra. I socialiseringsprocessen lär sig barnen att strukturera världen genom olika klassificeringar som gör det lättare att fungera i världen. Barnen lär sig också om stereotyper och representationer och om de betydelser som olika saker och företeelser i världen får.

Stereotyper är förenklade och generaliserade beskrivningar av olika grupper och tar inte hänsyn till gruppmedlemmarnas individualitet. De innehåller föreställningar om egenskaper hos personerna i gruppen, exempelvis deras karaktär, beteende och avsikter. (Bar-Tal, 1996; Helkama m.fl., 2004.) Sociala representationer är delade uppfattningar eller föreställningar om världen och människor. Dessa gemensamt delade uppfattningar gör det möjligt för människor att uppfatta och kontrollera sin omvärld och att interagera med varandra. Sociala representationer skapas genom interaktion med andra och de är i ständig förändring eftersom vår sociala värld är i ständig förändring. (Pirttilä-Backman & Helkama, 2005.) Dessa inlärd stereotyper och representationer styr vårt beteende och vårt tal och vi bör därför vara medvetna om dem.

Stereotyper och representationer kan även ses i miljön inom småbarnspedagogiken. Barnens världsbild formas av hur man talar om olika grupper, människor och företeelser och av det språk som används. Det är också viktigt hur olika människor, grupper och företeelser är representerade i småbarnsmiljön, till exempel i bilderböcker och leksaker. Detta påverkar barnets (sociala) identitetsbildning, då barnet placerar sig själv i vissa grupper och börjar ta till sig hur dessa grupper förhåller sig till andra grupper i samhället och hur man talar om dessa grupper. Om vi exempelvis talar negativt om bruna människor i utvecklingsländer påverkar detta hur invandrabarn ser på sig själva som medlemmar i sin egen grupp.

Det är viktigt att miljön inom småbarnspedagogiken erbjuder personer med olika kulturella bakgrunder igenkänningsfaktorer och synliggör olika kulturer, vilket gör det lättare för barnen att förstå dem genom de egna vardagsupplevelserna. Redan barn i åldern 3–7 år känner igen skillnader mellan människor, såsom hudfärg, och de

fördomar och känslomässiga reaktioner som är förknippade med dessa skillnader. Barn lär sig dessa attityder och fördomar från sin omgivning och från vad vuxna säger. Därför spelar denna ålder en viktig roll för att barnet ska utveckla en positiv attityd till mångfald. (Wilson, 2014.)

När ett barn först har lärt sig den egna kulturens seder och övertygelser kan barnet lära sig om andra kulturer och förstå hur den egna närmiljön förhåller sig till omvärlden. Barn börjar förstå skillnaden mellan gott och ont, rätt och fel i 3–6 års ålder. Det är också i den åldern som barn, med stöd av vuxna, kan reflektera över konsekvenserna av sina egna och andras handlingar (Güzin Topcu & Demircioğlu, 2018; Juusola, 2021; Oxfam, 2015). Därför är det viktigt att redan i småbarnsåldern lära barn ansvarskänsla och uppmuntra dem att agera för sin närmiljö. Barn lär sig bäst att ta ansvar genom egna erfarenheter och genom åldersanpassade uppgifter.

Empati är en av de viktigaste egenskaperna hos jordens vänner. Modellinläring är centralt för utvecklingen av empati; om barnet själv får uppleva empati och se när empati riktas mot människor i sin omgivning, kommer barnet att lära sig att efterlikna denna handling (Juusola, 2021). I takt med att empatiförmågan utvecklas kan barnen sätta sig in i andra människors situation, till exempel genom berättelser, och lära sig om hur barn i andra länder har det. I takt med att barnens förståelse för världen och olika verkligheter växer, ökar också deras önskan att arbeta för en mer jämlik värld. (Güzin Topcu & Demircioğlu, 2018; Juusola, 2021; Oxfam, 2015.)

Barnens världsbild, moraluppfattning och identitet formas redan i tidig ålder. När barnen får mångsidig information om världen, naturen, människor och kulturer påverkar det hur de ser på världen och andra människor, och vilka saker de vill agera för. Förutom föräldrarnas och vårdnadshavarnas exempel, spelar miljön inom småbarnspedagogiken en viktig roll i hur barnen ser på världen. I bästa fall stöder småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen en hållbar livsstil, ökar empati och respekt för mångfald samt uppmuntrar till respekt för de mänskliga rättigheterna.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik har utarbetats utifrån lärandeuppfattningen att barn växer, utvecklas och lär sig i interaktion med andra människor och sin närmiljö. Lärandeuppfattningen bygger också på synen om barnet som en aktiv aktör. För att fostras till jordens vänner och för att lära ut hållbar utveckling utgör global fostran ett bra verktyg som ger barnen olika perspektiv att granska.

Vad är bra att beakta när man främjar hållbar utveckling i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen?

I bästa fall förstår hela enheten för småbarnspedagogik vikten av hållbar utveckling och förbinder sig att främja den i sitt arbete. För att kunna främja hållbar utveckling inom enheten bör alla pedagoger veta vad hållbar utveckling innebär och vad de olika begreppen betyder. Genom att förstå de centrala begreppen som mångfald, inkludering, likvärdighet, klimatförändring och jämlikhet på samma sätt är det möjligt att tillsammans främja dem. Man bör komma ihåg att hållbar utveckling och dess dimensioner måste implementeras bland både pedagoger och barn.

Då hållbar utveckling implementeras är det viktigt att ta hänsyn till alla dimensioner av hållbar utveckling och det ömsesidiga beroendet dem emellan. För att hållbar utveckling ska fortskrida är det viktigt att ta hänsyn till alla dimensioner. En konkret plan för att främja hållbar utveckling hjälper till att uppnå den. Planen kan ingå i en årsklocka och, om så önskas, kopplas till temadagar såsom internationella flickdagen, internationella utbildningsdagen, barnkonventionens dag eller FN-dagen. När hållbar utveckling är konkret och synlig i enheten för småbarnspedagogik, exempelvis i lärmiljön, reglerna, praxis, leksakerna och aktiviteterna, blir tröskeln för att implementera den också lägre.

Det är viktigt att personalen är medveten om att deras sätt att agera och interagera är en förebild för barnen, som tar till sig de värderingar, attityder och vanor som finns inom enheten för småbarnspedagogik. Det är viktigt att pedagogerna är medvetna om de värderingar och attityder de förmedlar till barnen genom sina handlingar, sitt språk och sin icke-verbala kommunikation. Icke-verbal kommunikation omfattar bland annat ansiktsuttryck, tonfall och kroppshållning. Om det finns en konflikt mellan verbal kommunikation och gester och ansiktsuttryck är det mer sannolikt att man tror på den icke-verbala kommunikationen. Vad du säger är således viktigt, men också hur du säger det.

Hållbar utveckling innefattar komplexa och svåra frågor, såsom fattigdom. Dessa frågor skulle vara viktiga att kunna diskutera med barn på en åldersanpassad nivå. För att kunna prata med barn även om svåra frågor och möta känslorna och tankarna som de väcker hos barnet bör pedagogen först vara medveten om sina egna känslor och tankar kring hållbar utveckling och dess företeelser. (Juusola, 2021)

Målen för hållbar utveckling (handlingsplanen Agenda 2030)

Hållbar utveckling innebär en utveckling som säkerställer goda levnadsvillkor för nuvarande och kommande generationer. Hållbar utveckling är en lokal, regional och global förändring som tar hänsyn till jordens resurser. Agenda 2030, som trädde i kraft 2016 och som FN:s medlemsländer gemensamt enats om, är vägledande vid främjandet av hållbar utveckling under perioden 2016–2030. Handlingsplanen består av 17 övergripande mål och 169 delmål för att främja hållbar utveckling. De globala målen för hållbar utveckling kan delas in i fyra dimensioner: ekonomisk, ekologisk, social och kulturell hållbarhet.

Agenda 2030 har som mål att främja global fred och utrota extrem fattigdom. Handlingsplanen syftar till att uppnå en hållbar utveckling som tar lika stor hänsyn till miljö, ekonomi och människor. Utrotning av extrem fattigdom och jämställdhet mellan könen är övergripande principer i handlingsplanen och har en märkbar inverkan på huruvida de övriga målen uppnås. Planens grundläggande princip är att ingen lämnas efter i utvecklingen. Denna idé bygger på de odelbara och universella mänskliga rättigheterna och icke-diskriminering.

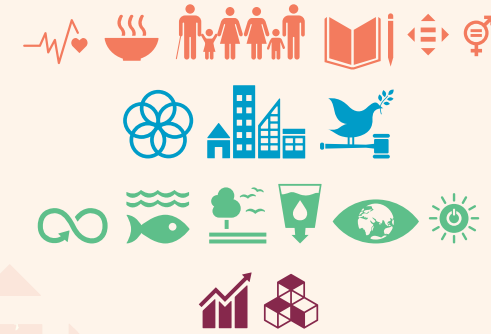
Alla mål och dimensioner för hållbar utveckling i handlingsplanen är beroende av varandra, vilket innebär att framsteg eller försämringar inom någon dimension också påverkar andra dimensioner för hållbar utveckling. Genom att exempelvis främja ekologisk hållbarhet bidrar vi även till att social hållbarhet, det vill säga människors välbefinnande, uppnås.

Målen i Agenda 2030 är universella till sin karaktär, vilket innebär att främjandet av hållbar utveckling berör alla människor överallt. Stater och internationella aktörer har ett stort ansvar, men var och en av oss behövs också om vi vill uppnå de globala målen till år 2030. Även om målen och tematan för hållbar utveckling är stora, kan barn redan i småbarnsåldern bidra till hållbar utveckling genom sina egna små handlingar. Nedan granskar vi de fyra dimensionerna för hållbar utveckling inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen.

(Källa: FN:s webbplats)

Dimensioner för hållbar utveckling

SOCIAL HÅLLBAR UTVECKLING

Definition: Social hållbar utveckling avser människors övergripande välbefinnande och att förutsättningarna för välbefinnande överförs från en generation till nästa. Social hållbar utveckling inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen är att främja barnens interaktionsförmåga, emotionella förmåga och empati samt barnens likvärdighet, jämlikhet, inkludering, gemenskap och möjlighet att påverka.

Målen för Agenda 2030:

1 INGEN FATTIGDOM
Att avskaffa all form av fattigdom överallt.

2 INGEN HUNGER
Att avskaffa hunger, uppnå tryggad livsmedelsförsörjning, uppnå en bättre kosthållning och främja ett hållbart jordbruk.

3 GOD HÄLSA OCH VÄLBEFINNANDE
Att säkerställa att alla kan leva ett hälsosamt liv och verka för alla människors välbefinnande i alla åldrar.

4 GOD UTVECKLING FÖR ALLA
Att säkerställa en inkluderande och jämlik utbildning av god kvalitet och främja livslångt lärande för alla.

5 JÄMSTÄLLDHET
Att uppnå jämställdhet, och alla kvinnors och flickors egenmakt.

10 MINSKAD OJÄMLIKHET
Att minska ojämlikheten inom och mellan länder.

Viktiga termer:

Likvärdighet:

Alla människor har lika värde oavsett kön, ålder, etniskt eller nationellt ursprung, nationalitet, språk, religion och övertygelse, åsikt, funktionsnedsättning, hälsotillstånd, sexuell läggning eller någon annan personlig orsak.

Jämlikhet:

Lika behandling för alla, samma resurser och möjligheter för alla. I Finland avses med jämlikhet i synnerhet jämställdhet mellan könen och icke-diskriminering på grund av kön, könsidentitet eller könsuttryck.

Mångfald:

Mångfald består av ett antal olika egenskaper och roller som gör en person unik. Mångfald finns i oss alla. Hänsyn till mångfald handlar om att respektera mänskliga egenskaper och olikheter i en trygg och positiv miljö.

Inkludering:

På individnivå är inkludering upplevelsen som uppstår när en person känner sig tillhöra en grupp eller en gemenskap som är meningsfull för personen. I en gemenskap uttrycks inkludering i form av ömsidig respekt och tillit mellan medlemmarna och möjligheten att påverka i gemenskapen.

Hur kan social hållbar utveckling implementeras i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen?

VÄLBEFINNANDE

- **En trygg atmosfär på enheten:**
 - Tillsammans skapas en trygg atmosfär för barn, pedagoger, vårdnadshavare och föräldrar.
 - En trygg atmosfär uppstår då alla får vara sig själva och människor behandlar varandra med vänlighet och respekt.
 - På en trygg enhet är interaktionen vänlig och bygger på en önskan att förstå varandra, trots våra olikheter.
- **Mångsidiga utomhusaktiviteter och motion:**
 - Ge barnen mångsidiga möjligheter att röra på sig och använda kroppen.
 - Ge barnen möjlighet att prova på nya fysiska aktiviteter och lära sig nya färdigheter.
 - Var ute i naturen vilket bidrar till barnens välbefinnande.
- **Lär känna matens ursprung och hälsosam kost:**
 - Uppskatta maten vi får äta, genom att tacka för maten efter varje måltid.
 - Lär känna var maten kommer ifrån.
 - Berätta för barnen om hälsosam mat.
 - Lär barnen hur maten påverkar välbefinnandet (exempelvis att man känner sig energisk efter att ha ätit).
- **Ge tid för lugn, vila och sömn:**
 - Skapa lugna stunder för barnen att gå ner i varv, exempelvis läsestunder, meditationstid, lugn musik.
 - Ordna en lugn plats där barnen kan vila och sova.

LIKVÄRDIGHET OCH JÄMSTÄLLDHET

- **Behandla alla lika:**
 - Behandla alla lika, oavsett deras olika personligheter, seder, utseende, religion, (etniska) bakgrund och språk.
 - Ge alla lika möjligheter att bli hörda och sedda.
 - Pedagog: var medveten om dina egna fördomar och attityder och hur de påverkar ditt beteende och ditt tal.
 - Anta inte saker om människor, kulturer eller grupper, utan våga utmana din kunskap och var beredd att ta till dig ny kunskap.
- **Ingrip i all diskriminering och mobbning:**
 - Ingrip omedelbart mot alla former av mobbning och diskriminering, såsom rasism.
 - Tystnad eller underlåtenhet att ingripa sänder budskapet att diskriminerande beteende är acceptabelt.
 - Förebygg rasism och mobbning genom att upprätta gemen samma spelregler på enheten för att hantera dessa situationer.
 - Hantering av situationer med diskriminering/mobbning: det är viktigt att lugna ner situationen, utreda vad som har hänt och tala om för barnen att diskriminerande beteende inte är okej. Det är också viktigt att förklara hur diskriminering känns för den som utsätts för den.
 - Om ett barn har upplevt mobbning/diskriminering är det viktigt att barnet inte lämnas ensamt med sin upplevelse, att situationen reds ut tillsammans med barnet och att barnet får uppleva att det inte är något fel på honom eller henne.

- **Avveckla könsstereotyper:**

- o Förklara för barnen vad jämställdhet innebär.
- o Lär barnen att alla är lika mycket värda, oavsett kön.
- o Ingrep mot stereotypa föreställningar om kön (färger, hobbyer, yrken, intressen, kläder, utseende).
- o Berätta för barnen att flickor och pojkar kan göra och tycka om samma saker (och att det inte finns saker som är bara för pojkar eller bara för flickor).
- o Ingrep mot nedvärderingen av flickor eller pojkar (exempelvis flickor kan inte, pojkar kan inte, och så vidare).

- **Respektera mångfald och olikheter:**

- o Se till att olika kulturer och människor finns representerade i leksaker, böcker, bilder, videor och lekar. Detta ger barnen igenkänningsfaktorer och upplevelser av att bli sedd.
- o Lär tillsammans med gruppen känna människor som bor i olika delar av världen och i Finland, till exempel genom litteratur, musik, fester, videor, lekar och språk.
- o Berätta för barnen att människors liv ser olika ut i olika delar av världen (även i Finland), exempelvis ekonomiskt, i fråga om möjligheter och att människors utgångspunkter är mycket olika. Genom att kombinera empati med dessa situationer kan barnen lära sig hur olika livssituationer kan kännas.
- o Studera världskartan tillsammans och lär känna nya länder och kulturer.
- o Åk på en jordenruntresa tillsammans, vilket gör Interpedias uppgiftsbana för hållbar utveckling mycket lämplig som hjälpmedel.
- o Lär barnen att mångfalden av människor är en rikedom och att vi alla kan lära oss av varandra.
- o Genom att erbjuda barnen olika erfarenheter och möjligheter att inhämta kunskap, kan deras världsbild utvidgas och utvecklas.

- **Inläring av emotionell kompetens::**

- o Utforska olika känslor och hur man benämner dem.
- o Öva att hantera känslor och var i kroppen de känns (till exempel genom sagor och lek).
- o Lär barnen genom samreglering (det vill säga att bära en annans känslor) att hantera känslor och hur man dämpar en känslostorm (exempelvis genom andning, rörelse, beröring).
- o Lär barnen att känslor är budbärare; de är inte bra eller dåliga, de är bara känslor.

- **Interaktionsfärdigheter:**

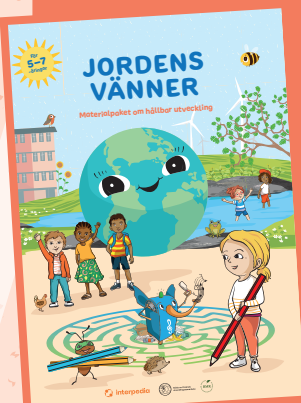
- o Tala med och bemöt andra människor med vänlighet och respekt.
- o Respektera även dig själv och tala vackert om dig själv.
- o Visa empati mot andra. Barn lär sig empati bäst när den riktas mot dem själva och när de ser den i sin omgivning. Barn lär sig också empati när en vuxen förklarar hur det kan kännas för en annan person.
- o Lär barnen att tala en i taget.
- o Lär barnen att uttrycka sin egen åsikt med respekt och utan att kränka andra.
- o Lär barnen att använda vänlig och mjuk beröring, till exempel med hjälp av mjukisdjur.
- o Lär barnen att respektera sina egna och andras fysiska gränser.

- **Pedagogernas eget beteende och kommunikation:**

- o De ord som används i tal om olika företeelser, människor, grupper, kulturer, egenskaper och dylikt har en betydande inverkan på de attityder, bilder och den information om världen som förmedlas till barnen.
- o Kroppsspråk eller icke-verbal kommunikation har stor inverkan på barn, eftersom barn tolkar vuxnas ansiktsuttryck, gester, tonfall och kroppshållning och utifrån dessa gör bedömningar av hur saker, människor eller företeelser är och hur de uppfattas.

INKLUDERING

- **Skapa en uppmuntrande och inspirerande atmosfär:**
 - o Ge barnen positiv feedback.
 - o Respektera och svara på allas individuella behov.
 - o Stöd barns olika sätt och takt att lära sig.
 - o Se till att varje barn, vuxen och vårdnadshavare kan känna sig bemött genom dagliga, fokuserade och närvarande interaktioner.
- **Möjligheter att påverka:**
 - o Uppmuntra barnens nyfikenhet och understöd deras initiativ.
 - o Ge barnen möjlighet att uttrycka sina åsikter och bli hörda.
 - o Se till att barnen får möjlighet att påverka i frågor som rör dem.
 - o Involvera föräldrar och vårdnadshavare i den dagliga verksamheten inom småbarnspedagogiken.

Pssst! Uppgifterna

1 2 3 4 5 10

i materialpaketet Jordens
vänner behandlar social
hållbar utveckling.

KULTURELL HÅLLBAR UTVECKLING

Definition: Kulturell hållbar utveckling inom småbarnspedagogiken handlar om att värdesätta, synliggöra och respektera olika kulturer och traditioner. Det innebär att stärka barnens kulturella identitet, förstå mångfald och föra vidare seder, värderingar och traditioner från en generation till nästa.

Målen för Agenda 2030:

11 HÅLLBARA STÄDER OCH SAMHÄLLEN
Att städer och bosättningar ska vara inkluderande, säkra, motståndskraftiga och hållbara.

16 FREDLIGA OCH INKLUDERANDE SAMHÄLLEN
Att främja fredliga och inkluderande samhällen för hållbar utveckling, se till att alla har tillgång till rättvisa samt bygga upp effektiva och ansvarsskyldiga och inkluderande institutioner på alla nivåer.

17 GENOMFÖRANDE OCH GLOBALT PARTNERSKAP
Att stärka genomförandemedlen och återvitalisera det globala partnerskapet för hållbar utveckling.

Hur kan kulturell hållbar utveckling implementeras i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen?

RÄTTVISA, FREDLIGHET OCH SAMARBETE

- o Agera rejält och rättvist mot alla.
- o Lös tvister och meningsskiljaktigheter som uppstår i gruppen.
- o Öva på att agera respektfullt tillsammans.
- o Berätta för barnen att det ofta är nödvändigt att samarbeta för att uppnå mål (till exempel att atmosfären på dagiset påverkas av allas handlingar).
- o Skapa en känsla av gemenskap i gruppen, på enheten och bland föräldrar och vårdnadshavare, till exempel genom evenemang.

SPRÅK, KULTURER OCH TRADITIONER

- **Respekt för kulturell och språklig mångfald:**
 - o Respektera och ta hänsyn till mångfalden av kulturer, språk, seder och traditioner.
 - o Var öppen för att inhämta ny kunskap från andra kulturer.
 - o Främja dialog mellan människor från olika kulturer och skingra missförstånd.
 - o Organisera gemensamma evenemang som främjar gemenskapen inom gruppen/enheten, varav vissa även delas med familjerna.
- **Språk, kultur och åskådning återspeglas i inlärningsmiljön:**
 - o Var intresserad av barnen i gruppen och deras kultur, språk, åskådning, seder och traditioner.
 - o Lär känna kulturerna i enheten/gruppen, exempelvis genom familjehögtider, musik eller litteratur.
 - o Utforska högtider och traditioner från olika kulturer genom videor och litteratur.
 - o Låt barnet vara expert på sin egen kultur – var nyfiken och öppen.
 - o Beakta även mångfalden i den finska kulturen: regionala skillnader, exempelvis i den östliga och nordliga finska kulturen.
 - o Utöver den dominerande kulturen har varje familj sin egen kultur och sina egna traditioner.
- **Barnets rätt till språk, kultur, berättelser och konst:**
 - o Barn har rätt att uppleva kultur: berättelser och läsning, bibliotek, konstutställningar, filmer, musik och arkitektur samt traditionsenliga aktiviteter stöder denna rättighet.
 - o Barn har rätt till sitt eget språk och sin egen kultur och att lära sig mer om sina rötter.
 - o Barn har också rätt att själva vara kulturproducenter; att använda sin fantasi och producera berättelser och andra litterära verk.
 - o Ordkonstfostran erbjuder barn ett bra sätt att skapa texter, berättelser och ramsor.
 - o Barnens starka och mångsidiga språkliga färdigheter hjälper dem att bättre interagera med andra människor.

BARNETS IDENTITETSBILDNING

- **Stöd barnets identitetsbildning:**
 - o Identitet är en persons individuella uppfattning om sig själv.
 - o Identiteten formas under hela livet: våra erfarenheter och vår grupptillhörighet påverkar den identitet vi definierar vid varje given tidpunkt.
 - o Identiteten är också flexibel; exempelvis ett invandrabarn kan definiera sig som både finländare och representant för sin egen kultur.
 - o Det är viktigt att vi är intresserade och öppna för de definitioner som barn ger sig själva, och inte definiera dem utifrån våra egna uppfattningar.
- **En stark kulturell identitet stöder god interaktion:**
 - o När barnet lär sig om sin egen kultur stärks även barnets kulturella identitet.
 - o Det är också viktigt att barnet känner sig som en del av den omgivande kulturen och att det är möjligt att påverka den (och dess uppbyggnad).
 - o Fostran som stöder kulturell identitet hjälper barnet att uppskatta och ha en positiv inställning till sin egen kultur. På så sätt stöder den också barnets självkänsla och lär ut förståelse för olikheter.
 - o En stark kulturell identitet hjälper barnet att interagera med människor från andra kulturer.

Pssst! Uppgifterna

11 16 17

i materialpaketet *Jordens
vänner* behandlar kulturell
hållbar utveckling.

EKOLOGISK HÅLLBAR UTVECKLING

Definition: Ekologisk hållbar utveckling innebär att bevara den biologiska mångfalden och att anpassa mänskliga aktiviteter till jordklotets naturresurser och naturens förmåga att återhämta sig.

Att undervisa i ekologisk hållbar utveckling inom småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen handlar om att öka barnens medvetenhet om miljöfrågor och hållbara metoder. Ekologisk hållbarhet handlar också om att lära ut respekt för naturen, stärka barnens relation till naturen och öka deras förståelse för att planetens välbefinnande påverkar allas vårt välbefinnande.

Målen för Agenda 2030:

Att säkerställa tillgång till och hållbar vatten- och sanitetsförvaltning för alla.

Att säkerställa att alla har tillgång till tillförlitlig, hållbar och modern energi till en överkomlig kostnad.

Att främja hållbara konsumtions- och produktionsmönster.

Att vidta omedelbara åtgärder för att bekämpa klimatförändringarna och dess konsekvenser.

Att bevara och nyttja haven och de marina resurserna på ett hållbart sätt i syfte att uppnå en hållbar utveckling.

Att skydda, återställa och främja ett hållbart nyttjande av landbaserade ekosystem, hållbart bruka skogar, bekämpa ökenspridning, hejda och vrida tillbaka markförstörelsen samt hejda förlusten av biologisk mångfald.

Hur kan ekologisk hållbar utveckling implementeras i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen?

ÖKA BARNETS FÖRSTÅELSE FÖR NATUREN

- **En respektfull relation till naturen:**
 - o Stärk barnens relation till naturen genom att vistas i naturen och identifiera växter, djur och insekter.
 - o Använd närmiljön, naturen och årstiderna som en del av lärmiljön och lärandet.
 - o Berätta för barnen om djurens, insekternas och växternas roller i naturen (till exempel pollinatörer som en del av livsmedelsproduktionen).
 - o Lär barnen att inte skada naturen och haven: att inte riva loss grenar från träden, att inte förorena sjöar och vattendrag och att inte slänga skräp i naturen.
 - o Lär barnen att naturen och haven är djurens hem och också därför måste de skyddas. Videor och böcker är användbara verktyg för detta.
 - o Genom att lära barnen vad skogarna erbjuder oss människor: bär och svamp och en plats att koppla av på, kan barnen lära sig att uppskatta naturen.
 - o Genom att använda bär och svamp i bakning och matlagning blir fördelarna med naturen mer konkreta.
 - o Trädgårdsskötsel och odling av blommor och örter tar naturen närmare barnen och stärker deras relation till naturen.
- **Klimatförändring och naturens väl:**
 - o Berätta för barnen att klimatförändringen innebär att jordens temperatur blir för hög, vilket orsakar problem för människorna, djuren och naturen.
 - o Berätta för barnen att jorden är ett gemensamt hem för alla människor, djur och växter. Om jorden mår dåligt kommer det att påverka oss alla.

- o Ge barnen hopp genom att berätta att även små handlingar kan göra skillnad för klimatförändringen och planetens välbefinnande.
- o Berätta för barnen att vi alla behövs för att ta hand om naturen och att vi tillsammans kan göra stor skillnad.
- o Berätta för barnen att även små handlingar hjälper miljön: att inte skräpa ner, att välja miljövänliga sätt att ta sig fram på (såsom cykla eller åka tåg) och att undvika matsvinn.
- o Läs böcker för barnen om ämnet för att göra det mer lättillgängligt och konkret.
- o Låt barnen delta i miljövänliga handlingar och gör deltagandet så enkelt som möjligt.

RESPEKT FÖR NATURRESURSERNA

Förnuftig användning av vatten:

- o Lär barnen hur viktigt vatten är för allt liv (till exempel människor, växter och djur behöver det för att leva).
- o Lär barnen vad vatten behövs till och demonstrera det konkret till exempel med en hink eller en literförpackning.
- o Lär barnen hur man kan minska vattenförbrukningen, till exempel genom att stänga kranen när man tvättar håret eller tänderna.
- o Åskådliggör vattnets kretslopp och andra naturfenomen med hjälp av olika lekfulla vetenskapliga metoder, använd exempelvis frost, snö, solljus eller solvärme.
- o Berätta för barnen att förorenat vatten påverkar människors välbefinnande.

Förnuftig användning av el:

- o Lär barnen vad el behövs till (till exempel uppvärmning, transport, matlagning och tvätt).
- o Lär barnen hur man kan spara energi (som att släcka onödiga lampor, sänka värmen eller stänga av elektriska apparater).
- o Berätta för barnen om miljövänliga energiformer (såsom vatten- och vindkraft).
- o Berätta för barnen att då man väljer att gå, cykla eller ta tåget är det en miljögärning.

ÅTERVINNING OCH ANSVARSFULL KONSUMTION

- o Lär barnen att identifiera avfall och återvinna det på rätt sätt.
- o Lär barnen att det är viktigt att återvinna för att spara naturresurser genom att inte behöva utvinna råmaterial från naturen på nytt.
- o Lär barnen vad man kan göra av återvunnet material (som att återvunnen plast kan användas för att tillverka shoppingkassar, leksaker och diskborstar).
- o Gör det så enkelt och roligt som möjligt för barnen att återvinna (barnen är till exempel superhjältar när de hjälper naturen genom att återvinna).

Pssst! Uppgifterna

6 7 12 13 14 15

i materialpaketet Jordens
vänner behandlar ekologisk
hållbar utveckling.

EKONOMISK HÅLLBAR UTVECKLING

Definition: Ekonomisk hållbar utveckling innebär en balanserad tillväxt som inte bygger på skuldsättning eller överutnyttjande av naturresurser. Inom småbarnspedagogiken innebär ekonomisk hållbarhet att lära barnen en ekonomiskt balanserad livsstil, att förstå pengars värde och hur man sparar, samtidigt som man respekterar miljön.

Målen för Agenda 2030:

Att verka för en inkluderande och långsiktigt hållbar ekonomisk tillväxt, full och produktiv sysselsättning med anständiga arbetsvillkor för alla.

Att bygga upp en motståndskraftig infrastruktur, verka för en inkluderande och hållbar industrialisering och främja innovation.

Hur kan ekonomisk hållbar utveckling implementeras i småbarnspedagogiken och förskoleundervisningen?

HÅLLBAR ANVÄNDNING AV FÖREMÅL OCH LEKSAKER

- o Respektera och ta hand om leksaker, böcker, spel och dylikt.
- o Reparera söndriga leksaker och föremål.
- o Använd olika material sparsamt.
- o Välj leksaker och material som är hållbara och miljövänliga.
- o Använd återvunnet material i pyssel och andra lekar.
- o Använd kottar, nedfallna löv eller blommor från naturen i pyssel.
- o Hitta nya användningssätt för söndriga saker.
- o Byt leksaker mellan olika dagis- och förskolegrupper.

LÄR BARNEN PENGARS VÄRDE

- o Fundera tillsammans på vad pengar behövs till i livet (såsom boende, mat, fritidsintressen, välbefinnande, resor).
- o Lär barnen pengars värde: man måste arbeta för pengar och det är bra att tänka på vad man använder dem till och hur man använder dem.
- o Lär barnen måttfullhet och sparsamhet: det är skillnad mellan att verkligen behöva en vara eller ett klädesplagg och att vilja ha en vara eller ett plagg.
- o Olika butikslekar och aktiviteter där barnen räknar "mynt" och "sedlar" lär dem att förstå pengars värde och gör det mer konkret.
- o Genom att värdesätta immateriella saker lär sig barnen om alla trevliga och roliga saker de kan göra gratis (såsom beundra solnedgången, leka med en vän och dylikt).
- o Besök på exempelvis bibliotek lär barnen att man inte behöver köpa allt själv, utan man kan låna saker.

LÄRA KÄNNA OLIKA YRKEN OCH ARBETSUPPGIFTER

- o Prata uppskattande om olika yrken och deras företrädare.
- o Berätta för barnen om de olika färdigheter som krävs för olika yrken (till exempel lärare, sopbilsförare, pilot, sjukskötare).
- o Lär barnen hur viktig roll olika yrkesverksamma har för att allt i våra liv ska fungera, ren omgivning, vi får gå i dagis/förskola, vi får köpa mat och dylikt.
- o Berätta för barnen att arbetsförhållanden och arbetsdagar ser olika ut i olika delar av världen.
- o Lär känna olika yrken och arbeten genom litteratur.

Pssst! Uppgifterna **8 9** i materialpaketet *Jordens vänner* behandlar ekonomisk hållbar utveckling.

Checklista för hållbar utveckling

- Diskutera terminologin för hållbar utveckling i teamet och hur var och en förstår de olika begreppen.
- Gör tillsammans upp en plan för hur hållbar utveckling ska implementeras på enheten, som alla sedan förbinder sig att följa.
- Låt temat hållbar utveckling stå synligt framme så att man kommer ihåg hur viktigt det är (exempelvis en affisch på väggen).
- Undervisningen i hållbar utveckling kan kopplas till olika temadagar, såsom barnkonventionens dag, internationella flickdagen eller FN-dagen.
- Var uppmärksam på det språk och den icke-verbala kommunikation du använder – vilken typ av världsbild förmedlar de?
- Se till att olika kulturer och människor finns representerade i leksaker, böcker, bilder, videor och lekar.
- Ingrip alltid och omedelbart mot alla former av diskriminering, rasism och mobbning.
- Beakta och respektera mångfalden av kulturer, språk, seder och traditioner.
- Anta inte saker om människor, kulturer eller företeelser – var frimodig och ställ frågor och var öppen för ny kunskap.
- Lös tvister och meningsskiljaktigheter när de uppstår.
- Samarbeta för att uppnå olika mål (till exempel återvinning).
- Fråga och lyssna på barnens åsikter i frågor som rör dem.
- Gör det så enkelt och roligt som möjligt att återvinna och vara miljövänlig.
- Var uppmärksam på att spara vatten och energi i vardagen.
- Gå på naturvandringar och lär känna växter och djur – det stärker barnens relation till naturen.
- Lär ut en respektfull inställning till naturen, djuren och andra människor.
- Kom ihåg exempelns makt!
- Kom ihåg att hållbar utveckling kan uppnås genom små handlingar!

Pedagog:
Kom ihåg hur mycket
du redan gör för hållbar
utveckling!

Tack för att du är
med och fostrar
jordens vänner!

Social och kulturell hållbar utveckling
kan främjas genom ordkonstfostran.

Vad är ordkonst och ordkonstfostran?

Ordkonst är ett kreativt, språkligt uttryck, en konstform där språk och fantasi möts. Det är också en samhällelig, tillämpad och tvärvetenskaplig form av konstfostran som hämtar inspiration från texternas och berättelsernas värld.

Ordkonst innebär att producera ett brett utbud av texter, utforska böcker, berätta, pladdra, måla, dikta, framföra och leka med språket. Via ordkonstfostran lär man sig att arbeta med texter och man lär känna litteraturen som konst och dess centrala begrepp.

Ordkonstfostran bygger på multilitteracitet och en bred textförståelse, vilket innebär att texter kan produceras exempelvis i skriftlig, muntlig, visuell, audiovisuell eller digital form. Glädje, lek och erfarenheter är de viktigaste utgångspunkterna för ordkonstundervisning.

Ordkonstpedagog Pia Krutsin

Pssst! Uppgifterna

10 11

i materialpaketet Jordens vänner
bygger på ordkonstfostran.

KÄLLOR:

Bar-Tal, D. (1996). Development of social categories and stereotypes in early childhood: The case of "the Arab" concept formation, stereotypes and attitudes by Jewish children in Israel. *International Journal of Intercultural Relations*, 20, 341–370.

Dunderfelt T. (2011): *Elämäntapaan psykologia*. Helsinki: WSOYpro Oy.

Güzin Topcu, Z. & Demircioğlu, H. (2018): *Integration of Global Citizen Education to Early Childhood Education*. ResearchGate.

Helkama, K., Myllyniemi, R., Liebkind K. (2004): *Johdatus sosiaalipsykologiaan*. Helsinki: Edita Prima Oy.

Juusola, A. (2021): *Jutellaanko? Miten käsitellä lapsen kanssa vaikeita asioita*. Helsinki: Kirjapaja.

Oxfam (2015): *Education for Global Citizenship. A Guide for schools*. UK. Pirttilä-Backman, A-M., & Helkama, K., (2005): *Serge Moscovici, Sosiaaliset representaatiot*. Teoksessa *Sosiaalipsykologian suunnannäyttäjä*. Hänninen, Vilma, Partanen Jukka & Ylijoki Oili Helena (toim.) Jyväskylä: Gummerus kirjapaino.

Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2022. Utbildningsstyrelsen.

Wilson, J. (2014): *Race Representations in Children's Picture Books and Its Impact on the development of Racial Identity and Attitudes*. Western Washington University.

YK-liitto: Kestävä kehitys. <https://www.ykliitto.fi/kestava-kehitys>.
Luettu 13.2.2025.

Interpedia rf är en icke vinstdrivande och obunden finländsk expertorganisation som internationellt främjar barns rättigheter och rätt till skydd. Våra verksamhetsområden är utvecklings-samarbete och global fostran samt internationell adoption. Vårt arbete styrs av FN:s konvention om barnets rättigheter. Vi arbetar för att varje barns rätt till en bra och trygg barndom ska förverkligas för så många som möjligt.

Handboken har producerats i Interpedias projekt för global fostran **Kunskaper och färdigheter i hållbar utveckling i dag-hem och förskolor** (2023–2024). Projektet har finansierats av Utrikesministeriets anslag för kommunikation och utbildning om global utveckling. Målet med projektet är att stärka kunskapen om hållbar utveckling hos professionella och studerande inom pedagogik samt att uppmuntra barn att främja hållbar utveckling och jämlikhet.

Stöds av Finlands
utvecklingssamarbete

Författare: Jenni Ahde & Maija Björk

Illustration och ombrytning: Terese Bast

Pedagogisk konsultation för handboken: språk- och kulturlärare
inom småbarnspedagogik Suvi Korenius

Texten om ordkonstfostran: ordkonstpedagog Pia Krutsin

Utgivningsår 2025

*Psst! Här finns
Interpedias material-
bank för global
fostran!*

www.interpedia.fi | kummi@interpedia.fi

Interpedia rf | Magistratsporten 4 A | 00240 Helsingfors | 040 860 9264